

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsutveckling

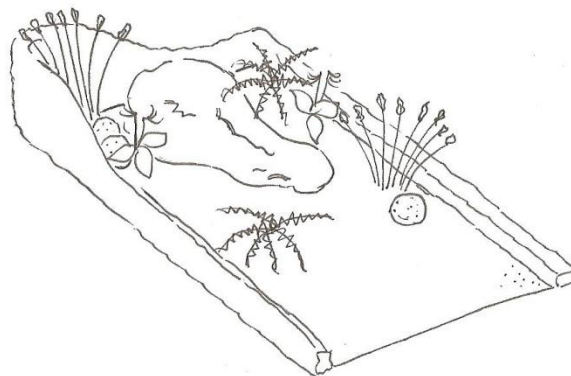
Designförslag för gravar ur ett miljöperspektiv

– tre förslag på utformning och växtval för familjegravplatser

Design proposals for graves from an environment perspective

– three design proposals and selection of plants for graves

Julia Zuber

Designförslag för gravar ur ett miljöperspektiv – tre förslag på utformning och växtval för familjegravplatser

Design for graves from an environment perspective
–three designs and selection of plants for graves

Julia Zuber

Handledare: Lisa Wård, SLU Alnarp, Landskapsutveckling

Biträdande handledare: Angela Sandell, Movium, SLU Alnarp

Examinator: Märit Jansson, SLU Alnarp, Landskapsutveckling

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0652

Program/utbildning: Trädgårdsingenjörsprogrammet: design

Ämne: Landskapsplanering

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: Januari 2012

Omslagsbild: Julia Zuber

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *Designförslag, perenner, gravar, miljöaspekt, kyrkogård, platsanalys, skötsel, livslängd, estetik.*

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Område Landskapsutveckling

Förord

Detta examensarbete utgör en del i ett projekt som bedrivs inom SLUs Movium Partnerskap och behandlar miljöaspekter på kyrkogårdsverksamhet. När jag hörde talas om projektet blev jag genast intresserad av att medverka i det eftersom det känns både aktuellt, viktigt och intressant.

Jag tycker att kyrkogårdsmiljön är en spännande miljö eftersom att den är så komplex. Den rymmer både nutid, dåtid och framtid. Den rymmer kulturella, sociala, psykologiska och symboliska faktorer. Omsorgen över platsen och över människorna som vilar här förstärker känslan av att platsen har en själ som är mer än summan av dess ingående delar. Jag vill med detta arbete visa exempel på hur man kan utforma gravplatser som bidrar till den plats som jag tycker att kyrkogården är och ska vara.

Det har varit intressant, roligt och lärorikt att skriva en vetenskaplig uppsats och att fördjupa sig mer i kyrkogårdsmiljön och gestaltning av gravplatser. Jag vill tacka Angela Sandell på Movium för positiv respons och betydelsefulla kommentarer på mitt arbete.

Ett extra stort tack vill jag ge till min handledare Lisa Wård för tålamod, värdefulla kommentarer och hjälp med att komma vidare i arbetet när jag kört fast.

Arbetet är på 15 hp och är skrivet inom trädgårdsingenjörsprogrammet med designinriktning vid SLU, Alnarp.

Julia Zuber
januari 2012

Sammanfattning

Växt-och materialval för en grav kanske vid första anblick inte ses som ett stort beslut ur miljösynpunkt, men sett ur ett större perspektiv kan det komma att handla om väldigt stora ytor. Idag utgörs en stor del av gravplanteringar av ettårigt växtmaterial som byts ut tre gånger per säsong. Om man istället skulle använda dessa ytor för att plantera flerårigt växtmaterial som kan stå under 10 års tid så skulle det innebära en minskad miljöpåverkan.

Detta examensarbete utgör en del i ett projekt som bedrivs inom SLUs Movium Partnerskap och behandlar miljöaspekter på kyrkogårdsverksamhet. Syftet med arbetet är att belysa vilka möjligheter det finns att använda ett flerårigt växtmaterial på graven. Växtvalet har huvudfokus på perenner som uppfyller kriterierna *långlivat växtmaterial, lågt skötselbehov och estetiska kvalitéer under hela året*.

I arbetet redovisas den litteraturstudie och den platsanalys som gjordes för att få en grundförståelse om vilka förutsättningar som finns på kyrkogården och för gestaltningen av gravplatsen. Detta ledde tillsammans med kriterierna för växtval fram till tre designförslag och tillhörande växtval för familjegravplatser. Designförslaget inklusive växt- och materialval utgick ifrån Sankt Pauli kyrkogård i Malmö men ska ses som en inspiration som ska kunna tillämpas även på andra platser.

Innehåll

Inledning.....	1
Bakgrund	1
Syfte	1
Målbeskrivning.....	1
Frågeställningar	2
Avgränsning	2
Metod och material.....	3
Val av litteratur.....	3
Metod för gestaltning	3
Metod för val av växter	4
Materialets livslängd	4
Skötselbehov	5
Estetik under året.....	5
Förutsättningar på kyrkogården	7
Gravskick	7
Gravskick utan gravrätt	7
Gravskick med gravrätt	8
Skötsel för gravskick med gravrätt.....	8
Gravanordning.....	9
Gravstenen.....	9
Storlek, färg, form och yta på gravstenen	10
Gravanordningar i andra material än sten	11
Platsanalys av Sankt Pauli mellersta kyrkogård med omgivning	13
Platsens karaktär.....	14
Rumslighet och formspråk	14
Platsens själsliga känsla	15
Platsens fysiska miljö	16
Klimat-ståndort.....	16
Platsens funktion	17
Platsens användning	17
Vistelsezoner och rörelsezoner	17
Platsens värde	18
Vad är värdefullt på platsen.....	18
Skötsel	18

Vilken plats har skötseln idag	18
Övrigt	18
Färger	18
Höjder.....	19
Storlek och material på gravsten	19
Gravarnas utseende idag.....	19
Gestaltningförslag.....	22
Sammanfattning av analysen.....	22
Koncept	22
Gestaltningförslag 1,Huvudfokus långlivat växtmaterial	23
Valda växter och växtbeskrivningar.....	24
Designförslag 2, Huvudfokus minskat skötselbehov	25
Valda växter och växtbeskrivningar.....	26
Gestaltningförslag 3, Huvudfokus estetiska kvalitéer under hela året	27
Valda växter och växtbeskrivningar.....	28
Diskussion och slutsats.....	29
Källor och litteratur	31

Inledning

Bakgrund

Växt-och materialval för en grav kanske vid första anblick inte ses som ett stort beslut ur miljösynpunkt, men sett ur ett större perspektiv kan det komma att handla om väldigt stora ytor. Att vi alla måste verka för en minskad miljöpåverkan är inget nytt. Detta gäller såväl för individer, som företag, som Sverige, som världen. Svenska kyrkans marker utgör en betydande del av Sveriges areal och dess miljöpåverkan är inte försumbar.

Idag utgörs en stor del av gravplanteringar av ettårigt växtmaterial som byts ut tre gånger per säsong. Om man istället skulle använda dessa ytor för att plantera flerårigt växtmaterial som kan stå under 10 års tid så skulle det innebära en minskad miljöpåverkan. Att det förhåller sig så är vedertaget, men ändå så används mycket ettårigt växtmaterial idag.

Anledningarna till att många gravrättsinnehavare väljer ettårigt växtmaterial kan vara flera. Det kan finnas önskemål om en lång och riklig blomning, och ett växtmaterial som byts ut efter säsong för att ge en känsla av variation och förnyelse. Det kan även bero av tradition och i vissa fall kan det vara så att gravrättsinnehavaren inte tänkt tanken att det finns ett alternativ.

Detta examensarbete är en kombinerad litteraturstudie och designuppgift på 15 hp, och är en del i ett större projekt som behandlar miljöaspekter på kyrkogårdsverksamhet.

Projektet bedrivs inom SLUs Movium Partnerskap med delfinansiering från Region Skåne. Flera intressenter är engagerade i projektet såsom kyrkogårdsförvaltningar och företag inom gröna sektorn.

Syfte

Syftet är att verka för en mindre miljöbelastning genom att belysa vilka möjligheter det finns att använda ett flerårigt växtmaterial på graven.

Målbeskrivning

Målet är att presentera tre stycken gestaltungsförslag för familjegravplats.

Växtvalet har huvudfokus på perenner och sker med följande kriterier:

- Materialens livslängd

- Skötselbehov
- Estetik under året

Frågeställningar

Med vilken gestaltning av gravar skulle man kunna verka för en minskad miljöpåverkan och samtidigt tillgodose önskemålet om en plantering som är långlivad?

Med vilken gestaltning av gravar skulle man kunna verka för en minskad miljöpåverkan och samtidigt tillgodose önskemålet om en plantering som är lättskött?

Med vilken gestaltning av gravar skulle man kunna verka för en minskad miljöpåverkan och samtidigt tillgodose önskemålet om en plantering som har estetiska värden hela året?

Avgränsning

I denna studie behandlas miljöaspekten på det vedertagna faktum att användandet av fleråriga växter utgör en mindre miljöbelastning än ettårigt växtmaterial. Syftet med detta arbete är inte att bevisa att det är så, utan det ligger med som en förutsättning från start.

Fokus i detta arbete för flerårigt växtmaterial är perenner. I de fall vedartat material eller lökväxter föreslås till designförslaget så är de inte valda efter samma kriterier¹ som perennerna. Motivering till val av vedartat material och lökväxter ges i gestaltungsförslagen där de föreslås.

Materialvalet är inte utvalt efter kriterier utan väljs för att passa in estetiskt och funktionellt i sammanhanget. Motivering ges i gestaltungsförslagen där de föreslås.

Gestaltungsförslaget presenteras med illustrationsplan eller axionometri, samt kompletterande snitt och skisser. Gestaltungsförslaget är framtaget för en kyrkogård i Malmö, zon och är ej utarbetat efter någon budget.

¹ Kriterierna för perenner är: *Materialens livslängd*, *Skötselbehov* och *Estetik under året* och definieras i kapitlet material och metod under rubriken metod för val av växter.

Metod och material

Denna studie är en kombinerad litteraturstudie och designuppgift. Huvudfokus är att ge exempel på hur man kan använda ett flerårigt växtmaterial på gravar, som inte behöver bytas ut varje år vilket i sin tur leder till en minskad miljöbelastning på kyrkogårdsverksamhet.

Val av litteratur

Syftet med litteraturstudien är att ge en grundförståelse om vilka förutsättningar som finns på kyrkogården och för gestaltningen av gravplatsen. Litteraturen valdes ut efter sökning i SLU LUKAS², rekommendationer av Movium, handledare och medstudenter samt av författaren tidigare känd litteratur. Även elektroniska källor har använts, främst Svenska kyrkans hemsida. Målet har varit att använda primärkällor så långt det är möjligt.

Använd litteratur för information och kategorisering av perenner är *Blommor och buskar*, *Perennboken med växtbeskrivningar* och *Perenner- inspiration, skötsel och lexikon*.

Den terminologi som används är hämtad ur *Begrepp i begravningsverksamhet 2005*, Gröna Fakta 5/2005.

Metod för gestaltning

Gestaltningförslaget inklusive växt- och materialval utgick ifrån Sankt Pauli kyrkogård i Malmö men ska ses som en inspiration som ska kunna tillämpas även på andra platser. Det fanns inget uttalat behov ifrån uppdragsgivaren att undersöka någon specifik kyrkogård, men jag valde i min metod att använda mig av ett studieobjekt att förhålla mig till, vilket hjälper mig i min designprocess.

Valet av kyrkogård baserades framförallt på att den ligger i min geografiska närhet och att jag därigenom har goda möjligheter att besöka den vid flera tillfällen. Analys av platsen gjordes genom platsbesök. Analysen redovisas i arbetet som skisser, foton och text.

Gestaltningförslaget presenteras med illustrationsplan eller axionometri. Växtmaterialet beskrivs kortfattat i text.

² SLU bibliotekens katalog

Metod för val av växter

Syftet är att verka för en mindre miljöbelastning genom att belysa vilka möjligheter det finns att använda ett flerårigt växtmaterial på graven. Växtmaterialet fokuserar framförallt på perenner. En perenn definieras ofta som en flerårig örtartad växt. I detta arbete används begreppet perenn i dess vidare betydelse som även innefattar de växter som saluförs som perenner trots att de är vedartade, till exempel lavendel.

Med hjälp av de tre kriterierna³ *Materialens livslängd*, *Skötselbehov* och *Estetik under året* skapades en lista med passande växter. Önskemålet var att få en relativt stor och varierad lista med ett innehåll som kunde ge utrymme för att hitta nya växtkombinationer som passar på kyrkogården.

Urvalet gjordes från fem stycken så kallade växtlistor⁴ som ingick i inläringen på trädgårdsingenjörsprogrammet med designinriktning med start hösten 2008 samt påbyggnadsår för densamme med start hösten 2010, båda vid SLU, Alnarp.⁵ Efter kategorisering enligt kriterierna återstod en lista med cirka 100 växter att välja ifrån till gestaltningen. Till kategorisering har främst boken *Blommor och buskar* (2008) använts.

Materiallets livslängd

Perennernas livslängd beror både på genetiska egenskaper och på jordens egenskaper samt skötsel.⁶ Genom att välja rätt växt till rätt plats skapar man bra förutsättningar för att de växter som genetisk har möjlighet att få en hög ålder också får det. Åldern som växten får i odling är alltså starkt kopplad till att den trivs på platsen med dess förutsättningar. I arbetet används begreppet ståndort vilket här avser växtplatsen och dess förutsättningar både vad gäller jord, klimat, vindförhållanden, ljusförhållanden och så vidare.

Valda växter är genetiskt långlivade och trivs på den aktuella ståndorten. Med genetiskt långlivade avses perenner som trivs i fem till sex år och med rätt skötsel kan bli mer än tio år

³ Ett antal kriterier för växterna föreslogs av Movium, och av dessa har tre stycken valts.

⁴ Växtlistor ingår i flera av utbildningens kurser och innehåller växtnamn som är relevanta för kursen och för utbildningen.

⁵ Den utbildning som författaren gått.

⁶ Persson (Red.) 2008 s. 7

och uppåt. Den aktuella ståndorten är solig men inte utsatt för blåst. Jorden är näringsrik, humusrik och lucker.

Skötselbehov

Även skötseln är knuten både till växtplatsen och till växtens genetiska egenskaper. Genom att välja växter som trivs på platsen får man friskare och vitalare plantor med mindre skötselinsats både vad gäller näringstillförsel, vattning och skadedjursbekämpning än om man skulle välja en växt som inte trivs under de betingelser som finns på platsen.

Generellt är perenner lättodlade förutsatt att rätt växt väljs till rätt plats.⁷ De kortlivade perennerna kräver ofta mer skötsel än de långlivade för att överleva.⁸ Detta gör att de både kriterierna livslängd och skötselbehov sammanföll i mitt arbete, det vill säga växter som är genetiskt långlivade och trivs på den aktuella ståndorten.

Estetik under året

Det ettåriga växtmaterialet som används på många gravplatser och byts ut tre gånger per säsong bjuder på en lång och färgstark blomning. De flesta perenner har inte så lång blomningstid som de ettåriga växterna, och de har oftast inte heller lika starka färger.

Det är därför viktigt att titta även på andra egenskaper och vad växten har för kvalitéer utöver blomningen. Exempel på sådana kvalitéer är växtens form, bladfärg och bladform. De städsegröna växterna är gröna hela vintern och de lövfällande växterna markerar årstidsväxlingar med höstfärger och lövfällning. Detta gäller inte bara vedartade växter som buskar och träd utan även en del perenner får vackra höstfärger. Även prydnadsgräsens vippor och perenners frökapslar kan vara vackra inslag under vintern.

För växtvalet under kategorin estetik under året är det en kombination av växter, som uppfyller kriteriet om skötsel och långlivat växtmaterial, som tillsammans skapar en plantering som har kvalitéer hela året.

⁷ Persson, B (red)(2008)s.54

⁸ Persson, B (red)(2008)s.54

Här används även lök och knölväxter. Med lök och knöl avses de växter som saluförs som detta i handeln. Lök och knölväxterna är valda efter ståndorten samt efter att de behåller sin plats i planteringen och inte sprider sig utanför gravplatsen. De uppfyller alltså inte samma kriterier som perennerna.

Förutsättningar på kyrkogården

Syftet med litteraturstudien är att ge en grundförståelse om vilka förutsättningar som finns på kyrkogården och för gestaltningen av gravplatsen.

Gravskick

Med gravskick avses sättet som den avlidne gravsätts på.⁹ Det finns gravskick med eller utan gravrätt.¹⁰ Gravrätten är oftast tidsbegränsad och uppstår när gravplatsen upplåts för gravsättning¹¹. Exempel på gravskick utan gravrätt är aska i minneslund (nedgrävd eller utströdd). Exempel på gravskick med gravrätt är kista i kistgrav, urna i urngrav. Här ingår även familjegravplatser. Dessa kan vara avsedda antingen för kistor eller för askor.¹²

Gravskick utan gravrätt

För gravskick utan gravrätt är det huvudmannen som har ansvar för skötsel och utformning av begravningsplatsen. Huvudmannen är den som är ansvarig för begravningsverksamheten på orten, och kan vara antingen en kommun eller en eller flera församlingar inom Svenska kyrkan.¹³

Minneslunden har funnits sedan slutet på 50-talet och dess grundtanke var att alla skulle bli begravda på ett jämlikt sätt oavsett bakgrund. Senare har minneslunden kommit att efterfrågas med tanke på de efterlevande och att dessa inte ska belastas med skötsel eller kostnad för skötsel.¹⁴

Minneslunden är ett anonymt gravskick. De efterlevande får inte medverka vid gravsättningen och inga anteckningar förs över exakt vart den avlidne ligger begravd.¹⁵ Smyckning är bara tillåtet på för detta avsedd plats. Att det ändå förekommer personliga symboler eller smyckning utöver dessa platser visar att behovet finns hos en del att ha en mer personlig plats att sörja och minnas på.

⁹ Nilsson (red.) 2005 s. 5.

¹⁰ Nilsson (red.) 2005 s. 2.

¹¹ Nilsson (red.) 2005 s. 4.

¹² Nilsson (red.) 2005 s. 2.

¹³ Nilsson (red.) 2005 s. 3.

¹⁴ Sörensen och Wembling 2008, s. 41.

¹⁵ Sörensen och Wembling 2008, s. 42.

Det relativt nya gravskicket askgravlund är en gemensam gravplats där huvudmannen har hand om utformning och skötsel, men som saknar minneslundens anonymitet. Anhöriga har möjlighet att närvara vid gravsättningen och får då även reda på den exakta gravsättningsplatsen.¹⁶

Att fler och fler väljer askgravlund framför minneslund kan vara ett uttryck för att fler vill ha en personlig plats att besöka.

Gravskick med gravrätt

Urngravplatser och kistgravplatser upplåts med gravrätt.¹⁷ Gravrätten är ofta tidsbegränsad på 25 år och kan därefter förlängas. Familjegravplats är en äldre benämning på gravplatser och upplåts med gravrätt antingen för all framtid eller för en tidsbegränsad period.¹⁸

För gravskick som upplåts med gravrätt är det gravrättsinnehavaren som har ansvar för skötsel och utformning. Gravrättsinnehavarens rättigheter och skyldigheter regleras i begravningslagen.¹⁹

”Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.” (Sveriges lagar 2009, 7 kap.26 §.)

Genom Malmö kyrkogårdsförvaltning erbjuds konsultation för den som vill ha råd inför att planera gestaltning av en grav.²⁰ Det finns även visningsgravar på kyrkogården.

Skötsel för gravskick med gravrätt

För gravskick som upplåts med gravrätt är det gravrättsinnehavaren som ansvarar för att gravplatsen sköts och ser vårdad ut.²¹ Möjlighet finns för denna att köpa tjänsten av kyrkogårdsförvaltningen. Gravskötselavtalet kan upplåtas på olika tid och innehålla olika tjänster. Kyrkogårdsförvaltningen i Malmö erbjuder tillsyn och renhållning, gödsling,

¹⁶ Sörensen och Wembling 2008, s. 43.

¹⁷ Nilsson (red.) 2005 s. 2.

¹⁸ Nilsson (red.) 2005 s.5

¹⁹ Nilsson (red.) 2005 s.4

²⁰ Svenska kyrkan a)

²¹ Svenska lagar 2009, 7 kap. 26 §.

borttagning av vissna blommor och granris, påfyllnad av singel och jord vid behov samt lövräfsning i sitt grundskötselavtal²², medan tjänster som vattning, plantering och vinterdekoration ingår i tilläggstjänst²³. Gravplatsen ska hållas i ett värdigt skick, vilket bland annat innebär att den ska hållas fri från ogräs.²⁴

Det är både materialets och växternas egenskaper som påverkar hur stor skötselinsats som krävs, men även att man väljer rätt material och växter till rätt plats. Ett exempel på det förstnämnda vad gäller val av material är att en polerad granit kräver mindre skötsel än en råhuggen granit eftersom den blanka ytan hos den polerade stenen är lättare att hålla ren. Den polerade stenen är smutsavvisande och lättskött då det räcker med att torka av den.²⁵ Ett exempel på det senare är att en mer naturlig sten som tillexempel råhuggen granit i sin estetik inte kräver samma perfektion som en polerad sten. Motsvarande exempel vad gäller växter är att perenner med kortare livslängd generellt kräver mer skötsel²⁶, medan även en långlivad perenn kan bli väldigt skötselkrävande om de står på en plats där de inte får sitt vatten- och näringsbehov uppfyllt naturligt utan detta hela tiden måste tillsättas.

Gravanordning

De enskilda gravarna har minnesmärken; ett föremål som märker ut platsen och ger oss information om vem som vilar här. Minnesmärket går under benämningen gravanordning. Stenen är den vanligaste gravanordningen.

Gravstenen

Att just stenen är det mest använda minnesmärket beror troligen på flera faktorer. Stenens egenskaper som material skapar förutsättningarna: det är ett hållbart material som är naturligt vackert. Den obehandlade stenen har en ursprunglig karaktär vilket gör den estetiskt tidlös; den kommer alltid att passa in på jorden. Sten är ett material som även går att forma och ytbehandla vilket gör att man kan skapa olika karaktärer på stenen allt efter sammanhang och rådande ideal.

²² Svenska kyrkan b)

²³ Broschyr hämtas från Svenska kyrkan b)

²⁴ Svenska kyrkan b)

²⁵ <http://www.fonus.se/ordna-eller-bestalla/gravsten/yta-polering/polerad-yta>

²⁶ Persson (red.) 2008 s. 54.

Det finns ett symboliskt värde i stenens ålder, både den ålder som varit och den fortsatta åldern som stenen har. I förhållande till människans livslängd, känns stenens livslängd som evig. Stenen känns även symboliskt solid och stadig, en stöttepelare och en trygghet.

Det finns en lång historia och tradition att resa stenar över de döda, vikingatidens runstenar är ett exempel på detta. Traditionen kan ge trygghet och stabilitet och därmed tröst. Sten kommer troligen att fortsätta vara det vanligaste minnesmärket på sydsvenska kyrkogårdar eftersom rådande tradition har blivit en norm där stenen är det vi ser mest av och även det som får störst utrymme i litteratur och i utbud på till exempel Fonus hemsida.

När gravrätten på 25 år har löpt ut finns det möjlighet att förlänga den. Även om graven behålls i 100 år eller 200 år så är det kort tid i förhållande till granitstenens livslängd. Det finns därför möjlighet att köpa en begagnad gravsten, ett bra val ur ekonomisk och miljömässigt synvinkel.

Storlek, färg, form och yta på gravstenen

Storleken på gravstenen varierar. Historisk sett har en stor gravsten visat att personen som vilar här har haft mycket makt. Nuförtiden är ett ideal att vi ska vara lika inför döden, man vill inte märka ut sig och man väljer en storlek som är lika stort som omkringliggande gravar. En vanlig storlek är 70 höjd och 50 bred. Det finns även stenar som är mer breda än höga, rundade stenar, asymmetriskt formade eller formade till motiv.

En liggande gravsten utsätts för mer slitage än en stående gravsten. Estetiskt sätt är den liggande gravstenen mer underordnad helheten än en stående gravsten. Detta kan till exempel användas i naturlika planteringar när flera minnesmärken delar på en gemensam yta och man önskar ge gravstenen en underordnad roll. En liggande gravstens är också ett bra val om det redan finns en stående gravsten på graven, och man vill sätta dit ytterligare en sten framför.

Genom olika ytbehandlingar kan man påverka stenens karaktär. En sten kan ha en karaktär alltifrån från grovhuggen, naturlig, robust till polerad och slät. Den polerade stenen har en yta som är lättare att hålla ren och kräver därför mindre skötsel.

Natursten finns i många olika färger. I min analys såg jag mest grå och röd granit. Även svarta stenar förekommer och vit marmor.

Gravanordningar i andra material än sten

Gravanordningar kan förekomma i andra material än sten. Detta kan vara trä, smide, glas, av kemiska material eller av en kombination av sten och metall.²⁷ Det förekommer även gravanordningar i betong och plexiglas.²⁸ Då begravningslagen ger gravrättsinnehavaren stora friheter att utforma gravplatsen är man fri att välja vilket material man önskar på gravstenen så länge man följer god gravkultur.²⁹

Förutsättningar för gravanordningar av trä, smide och gjutjärn beskrivs nedan. De blir inte lika långlivade som granit, men med tanke på att gravrätten upplåts på 25 år så kan dessa material användas förutsatt att de får rätt behandling. Inga närmare beskrivningar görs i detta arbete för övriga nämnda material (glas, kemiska material, en kombination av sten och metall, betong och plexiglas) då dessa bedöms vara mindre förekommande på svenska kyrkogårdar.

Träkors på kyrkogården har en lång historia.³⁰ Fonus erbjuder kors i lärkträ där livslängden utomhus beräknas till 100 år.³¹ Markkontakt, regn och solsken är faktorer som påverkar träet. Långvarig fukt kan ge upphov till röta och träet bör därför skyddas till exempel genom målning. Solsken kan ge sprickor i träet, vilket i sin tur kan vara ingång för röta.³²

Gravanordningar av gjutjärn var allmänt förekommande under 1800-talet och början av 1900-talet. Järnet målades ofta i svart, men även grönt och grått förekom. Underhållet består i att borsta bort rost och måla vid behov. Ett riktmärke för hur ofta det bör ske är vart tionde år men beror av yttre faktorer som till exempel klimat.³³

Gravanordningar i smide finns att tillgå i flera olika utföranden. På Fonus hemsida erbjuds även hjälp till den som har egna önskemål kring form och färg.³⁴

²⁷ Boverket, Riksantikvariatämbetet, Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation 1991, s. 77.

²⁸ Sörensen och Wembling 2008, s.17

²⁹ Sörensen och Wembling 2008, s.17

³⁰ Sörensen och Wembling 2008, s.17

³¹ Fonus

³² Johansson 2007, s. 77.

³³ Boverket, Riksantikvariatämbetet, Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation 1991s.76.

³⁴ Fonus

Både smide och gjutjärn innehåller järn och bör skyddas från korrosion (rost). Omfattningen av korrosion beror av materialets sammansättning och yttre faktorer som tillgång på vatten och syre.³⁵ Ett sätt att skydda materialet från korrosion är genom målning.³⁶

³⁵Johansson 200, s. 88-89.

³⁶Johansson 2007, s. 91.

Platsanalys av Sankt Pauli mellersta kyrkogård med omgivning

Sankt Pauli Kyrkogårdar ligger centralt i Malmö. Kyrkogårdarna består av den norra, den mellersta och den södra kyrkogården. De har tillkommit vid olika tillfällen inom en 35-års period.

1870 tillkom den norra kyrkogården då den dåvarande kyrkogården vid Gustav Adolfs Torg (nu kallat Gamla kyrkogården) inte längre var tillräcklig. Kyrkogårdarna byggdes ut med den mellersta och den södra kyrkogården allteftersom behovet av begravningsplatser uppstod med stadens ökade tillväxt. Den mellersta kyrkogården tillkom 1890 och den södra tillkom 1904.³⁷

Sankt Pauli kyrka är från 1882³⁸, och är alltså äldre än den mellersta och södra kyrkogården. Kyrkan är sexkantig och byggd i gult tegel.³⁹

Figur 1. *Sankt Pauli kyrka.*

Kyrkan och kyrkogårdarna är placerade i anslutning till varandra men delas av med trafikerade vägar. Detta gör att kyrkogårdarna känns tydligt separerade från varandra och från kyrkan. För gestaltning av större delar av kyrkogården hade det varit möjligt att ta ett helhetsgrepp om dessa för att binda samman den norra, mellersta och södra kyrkogården samt även kyrkan. Ett exempel på hur man kan göra det är att upprepa färger, symboler eller formspråk från kyrkan och sedan upprepa det på norra, mellersta och södra kyrkogården.

³⁷ Svenska kyrkan c)

³⁸ Svenska kyrkan d)

³⁹ Svenska kyrkan d)

Då gestaltungsförslaget i detta arbete gäller enskilda gravar så tas inte utgångspunkt i ett helhetsgrepp, utan huvudfokus i följande analys ligger på den del av kyrkogården som utgör studieobjektet, vilket är den mellersta kyrkogården. Kyrkogården besöktes vid flera tillfällen under november och december 2011.

Platsens karaktär

Rumslighet och formspråk

Kvartersindelningen på Sankt Pauli mellersta kyrkogård följer en strikt struktur med starka geometriska former. Formspråket inom kvarteren varierar något där en del kvarter har en öppen karaktär, medan andra har mer vegetation. Det finns både friväxande träd och häckar, samt formklippta element. Inom vissa kvarter är formen friare och träden tillsynes mer oregelbundet placerade vilket gör platsen mer naturlig. I flertalet av kvarteren syns det att strukturen är arrangerad av en människas hand även där runda former förekommer då dessa har en regelbunden, icke-organisk form.

Gestaltungsförslaget utgår från Sankt Pauli mellersta kyrkogård kvarter 4. Detta kvarter har en strikt och relativt öppen karaktär. Man kan lätt överblicka stora delar av kvarteren samtidigt som rumsligheten är påtaglig genom de golv, väggar och tak som utgör kyrkogårdsrummet.

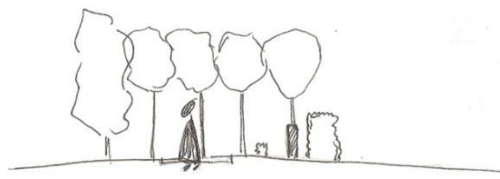
Golv

Den strikta strukturen som utgör kyrkogårdens övergripande form fortsätter även inom kvarteret och utgör kyrkogårdens golv. Gravarnas regelbundna placering och vägarna som förbinder dem utgör ett rutnät som ger rumskänsla.

Väggar

De lodräta element som finns på kyrkogården utgör dess väggar. De tydligaste väggarna är de lindalléer som ramar in kvarteret. Eftersom alléerna är genomsiktliga ser man rummet bakom vilket gör att platsen i huvudsak är visuellt öppen men ändå har ett väldefinierat rum.

Även solitära träd, buskar, häckar, höga perenner och gravstenar förstärker rumsligheten.

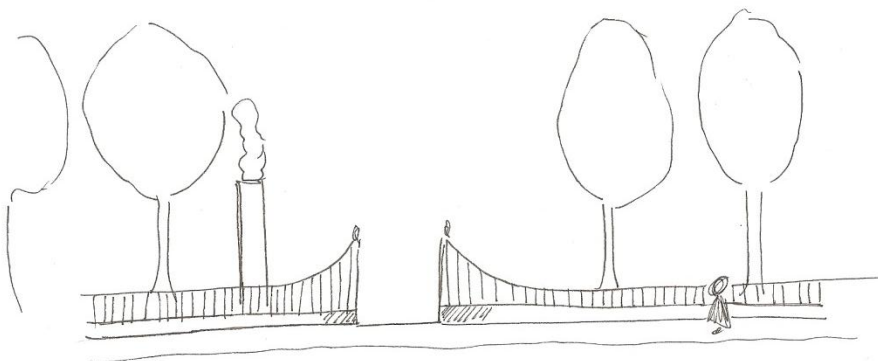
Figur 2. Eftersom alléerna är genomsiktliga ser man rummet bakom vilket gör att platsen i huvudsak är visuellt öppen men ändå har ett väldefinierat rum.

Tak

Exempel på tänkbara tak på kyrkogården är höga träd med stora kronor som skapar en rumslighet under sig. I kvarter 4 saknas höga träd med stora kronor. Istället är det himlen som utgör tak. Detta bidrar till platsens öppenhet och gör att platsens utseende kan variera i färg och känsla då himlen kan ta många olika skepnader.

Platsens själsliga känsla

Kyrkogården är tydligt avgränsad från världen utanför vilket hjälper besökaren att försätta sig i en annan stämning än den mer fartfyllda som råder utanför kyrkogården. Ett viktigt symbolisk element i dylika sammanhang är platsens entré. En tydlig entré hjälper besökaren att fysiskt och symbolisk förflytta sig från en plats till en annan. För att komma till Sankt Pauli mellersta kyrkogård från Sankt Pauli kyrka går vägen genom den norra kyrkogården. Det är därför relevant att titta på entrén på Sankt Pauli norra kyrkogård som är porten mellan kyrkogården och världen utanför.

Figur 3. Entrén på Sankt Pauli norra kyrkogård.

Staketen runt kyrkogården utgör en tydlig avgränsning från världen utanför. Personen i skissen står utanför kyrkogården på den trottoar som ligger mellan kyrkogården och den trafikerade bilvägen. Ett konstmonument och kyrkogårdens alléer syns utifrån vilket gör att man genast associerar till kyrkogårdsmiljö och förväntningarna byggs upp om vad som finns innanför grindarna. Öppningen i grinden är så pass bred att man upplever kyrkogården som ett offentligt rum som är öppet för alla. Portarna står öppna under dagtid vilket gör att besökaren känner sig välkommen.

Inne på kyrkogården bidrar växterna, gravstenarna och den tydliga geometriska strukturen till att ge platsen en tydlig kyrkogårdskaraktär vilket ytterligare förstärker besökarens möjlighet att försätta sig i en lugnare sinnesstämning. Tydligheten gör att besökaren har lätt att läsa av platsen och bidrar till lugnet. Vid tillfällena för analysen har det varit vindstilla vilket gör att platsen upplevs som skyddad.

Besöken har skett på dagtid och då har kyrkogården upplevts som trygg. Faktorer som bidrar till det är att platsen är öppen vilket ger besökaren en god sikt över området. Närvaron av andra besökare och att platsen är väl underhållen och omhändertagen gör att kyrkogården känns levande, omtyckt och använd och bidrar även till att platsen känns trygg.

Kyrkogården är en själfylld plats som rymmer både nutidens och dåtidens kulturhistoria, kulturella, sociala, psykologiska och symboliska faktorer. Omsorgen över platsen och över människorna som vilar här förstärker känslan av att platsen har en själ som är mer än summan av dess ingående delar.

Platsens fysiska miljö

Klimat-ståndort

Kyrkogården ligger i Malmö, zon 1. På grund av mycket vegetation på kyrkogården är detta ett extra skyddat läge. Mellersta kyrkogården kvarter 4 är ganska öppet och därmed ganska soligt. Platsen är inte utsatt för hårda vindar. Inga jordprover har tagits på platsen. Jorden antas vara lucker, näringsrik och humusrik.

Platsens funktion

Platsens användning

Kyrkogården är en viloplats för de bortgångna. Det är även en plats att besöka för de efterlevande. Utöver det är kyrkogården en arbetsplats och en plats som används för rekreation av stadens invånare.

Mina besök på Sankt Pauli kyrkogård har gett bilden av en välbesökt plats. Platsen besöks både av gravbesökare och av övriga besökare. Till övriga besökare räknar jag de som joggar, promenerar, genar och rastar sina hundar, kort sagt de som är på kyrkogården utan att arbeta eller besöka en grav. Vid ett besökstillfälle var det mycket personal på kyrkogården som vinterdekorerade gravarna.

Vid gestaltning av kyrkogårdar är det viktigt att ta hänsyn till alla tre av de ovanstående kategorierna av människor. Det ska vara en fridfull och läkande miljö för gravbesökaren och det ska vara goda arbetsvillkor för personalen. Om kyrkogården är en miljö som människor besöker även i rekreationssyfte så ger det liv till platsen och en känsla av trygghet till besökaren. Det underlättar även skötseln av gångar då en oanvänd gång kräver mer skötsel än en gång som används.

Vistelsezoner och rörelsezoner

I kvarter 4 är det begränsat med gemensamma vistelsezoner. Utrymmet på graven är en privat vistelsezon för gravbesökaren.

Det finns gott om gemensamma rörelsezoner i form av grusade och asfalterade gångar. Rakt igenom kyrkogården går en asfalterad väg som används av både gravbesökare, personal och övriga besökare på kyrkogården. Tack vare gångsystemen så bedöms tillgängligheten till kyrkogården och gravarna som god, även för rullstolar, rullatorer och barnvagnar. Förekomst av barnvagnar stärker den uppfattningen.

Aktiviteter som äger rum på graven är besök och omvårdnad i form av skötsel, krattning, plantering, pyntning och ljusändning.

Platsens värde

Vad är värdefullt på platsen

Under rubriken *Platsens själsliga känsla* i kapitlet *Platsanalys på Sankt Pauli mellersta kyrkogård med omgivning* konstateras att kyrkogården är en själfylld plats som rymmer både kulturhistoriska, sociala, psykologiska och symboliska faktorer. Tabell 1 beskriver de element på kyrkogården som på olika sätt bidrar till det.

Tabell 1. *Värdefulla element på kyrkogården samt på vilket sätt de bidrar till platsens själsliga känsla*

	Biologiskt	Ekonomiskt	Symboliskt	Historiskt	Funktionellt	Estetiskt
Gravarna			X		X	
gravstenarna		X	X	X		X
Uppvuxna träd och häckar	X	X	X	X		X
Den tydliga ramen och strukturen				X	X	X
gångsystem		X			X	

Skötsel

Vilken plats har skötseln idag

Överlag upplevs området som välskött. De enskilda gravar som har mycket ogräs eller på annat sätt inte ser ut att skötas är markerade med en skylt om att graven kommer att återtas om inte bättring sker.

Övrigt

Färger

Då besöket och analysen gjordes under vintern var det svårt att se färger i perenna planteringar. Det är mycket grått grus/singel på platsen. Grön gräsmatta och vintergröna växter. Många av befintliga barrväxter har en mörk kompakt grönska, vilket sommartid

kompletteras med den ljusare grönskan från de lövfällande träden. Gravstenarna är ofta grå eller rödbruna.

Höjder

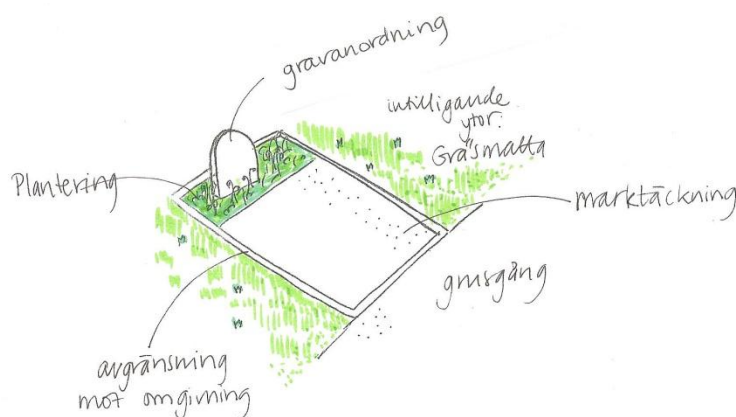
I kvarter 4 är det relativt öppet. Allén som ringar in kvarteret är hög (10-15 meter) och inom kvarteret finns solitärträd och buskar av ca 3-4 meters höjd. Dessa är oregelbundet placerade, ibland på gravar. Det finns möjlighet att föra in nya element med höjd utan att förstöra kvarterets struktur, förutsatt att dessa element underordnar sig allén som utgör kvarterets ram. Höjden på dessa bör inte överstiga 3-4 meter. Strukturen som den ser ut idag är harmonisk och det är inte nödvändigt för helheten att få in fler höjder, dock kan det vara värdefullt för enskilda områden eller på enskilda gravar i kvarteret.

Storlek och material på gravsten

Gravstenarnas höjd i kvarteret varierar. Många är ganska låga (ca 70 cm) vilket man får ta hänsyn till när man planterar intill och framför stenen. Många av stenarna är gjorda av natursten, ofta i gråa nyanser. Det finns även gravarstenar i natursten som drar åt det brun/röda hållet. I mitt gestaltungsförslag väljer jag en höjd och ett material som passar miljömässigt och estetisk in i förslaget.

Gravarnas utseende idag

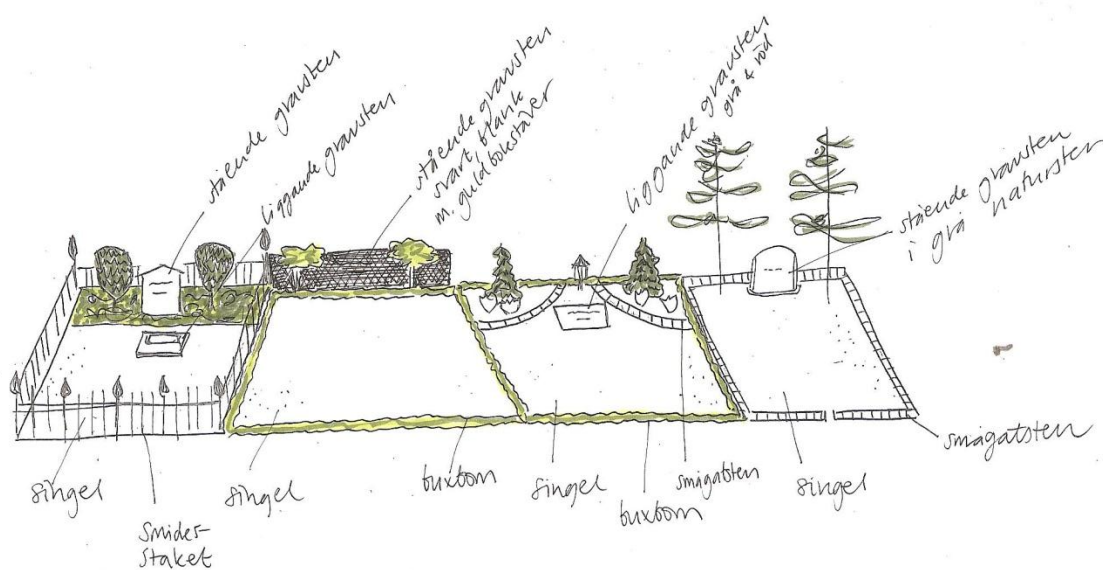
Om vi utgår från befintliga gravar och dess ingående delar består graven ofta av en tydlig avgränsning mot omgivningen, marktäckning, plantering och gravanordning. Växt- och materialval på graven påverkar givetvis hur stor skötselinsats som krävs.

Figur 4. Gravens ingående delar: avgränsning, marktäckning, plantering och gravanordning.

Det är gravrättsinnehavaren som bestämmer gravens utformning inom ramen för vissa regler. Trots att gravrättsinnehavaren är fri att bestämma mycket själv så är det många av gravarna som liknar varandra till utseendet.

På många av familjegravarna är det relativt lite växtlighet och relativt mycket singel. Planteringen ligger oftast längst in på graven från gångvägarnas håll. Man har ofta en regelbunden form på planteringen och vanligt förekommande är att ha gravstenen i mitten av denna plantering. Ofta har man samma växtmaterial på vardera sidan om gravstenen. Gravarna ligger ofta sida vid sida och avgränsas med olika material. Många av gravarna är kantade av buxbom. På grund av att buxbomen nu börjar bli sjuk får man inte längre plantera det på Sankt Pauli kyrkogård. Mycket av den befintliga buxbomen kommer även att behöva ersättas med andra växter.

Figur 5. Exempel på hur familjegravarna med regelbunden gravplantering kan se ut idag.

Gravarna på bilden är tydligt avgränsade från varandra. Smidesstaket, buxbom och smågatsten är exempel på förekommande avgränsningar. Många av gravarna har marktäckning av grå singel. Gravanordningen kan bestå av olika material, storlek och form. Sten är det vanligaste, ofta i grå eller brunröda toner. Stenen kan vara liggande eller stående. Exempel ovan visar från vänster till höger: 1.) stående med liggande sten framför (antagligen

tillkommit senare) 2.) svart blank stor sten med guldtext, 3.) liggande sten i två färger (grå och röd natursten), 4.)Stående sten i grå natursten.

Storleken på gravarna kan variera. Gestaltningförslaget utgår från en familjegrav med storleken 3,30 m x 4,90 m.

Figur 6. *Platsen för designförslaget som den ser ut idag. Plats för familjegrav med måtten 3,30 m x 4,9m.*

Gestaltungsforlag

Kapitlet om gestaltningen gör en kort sammanfattning av analysen, presenterar och förklarar konceptet, visar gestaltungsforlagen och kortfattade växtbeskrivningar av valt växtmaterial.

Sammanfattning av analysen

Analysen visar en öppen och solig plats med strikt geometrisk struktur. Många av gravarna liknar varandra till utseendet. De består av en avgränsning till omvärlden, en gravanordning, en marktäckning och en plantering.

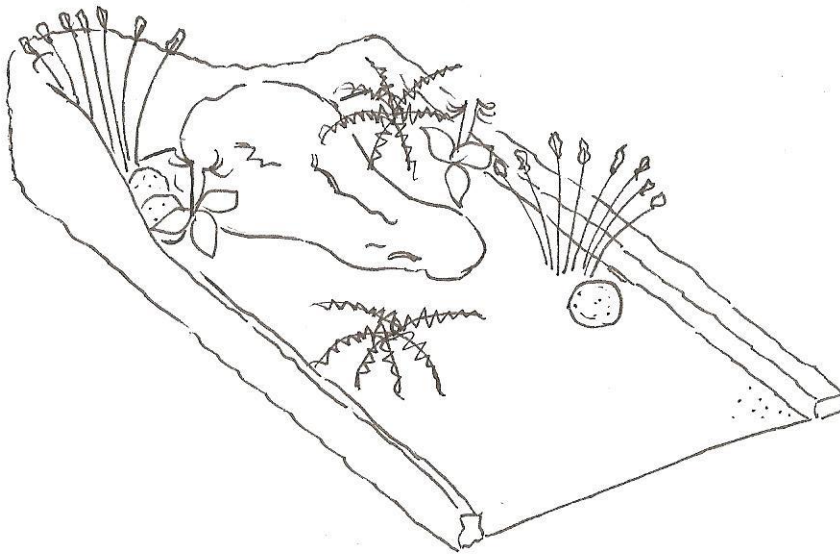
Tack vare den tydliga strukturen som finns på kyrkogården kan gestaltningen på graven få större frihet utan att för den sakens skull upplevas som rörig. Gravens tydliga avgränsningar är därför en god idé att behålla. Inom graven finns det möjlighet att vara friare i formen än vad många av gravarna är idag. Den ytan som utgör marktäckningen och på många gravar utgörs av singel skulle kunna användas till plantering eller täckas med ett annat markmaterial.

Koncept

Under det övergripande temat tid gjordes tre gestaltungsforlag för familjegravar respektive tre gestaltungsforlag för urngravar. Alla tre kriterierna för växterna har kopplingar till tid. Materialets livslängd, den tidskrävande skötseln och årstidsväxlingarna i kriteriet estetik under året. Samtliga gestaltungsforlag uppfyller samtliga tre kriterier i olika grad men huvudfokus i de olika gestaltungsforlagen skiljer sig åt.

Gestaltungsforöslag 1, Huvudfokus långlivat växtmaterial

Det finns en tröst i det stadiga, eviga, ursprungliga. Här används vintergröna växter och gräs med vackra vinterståndare som en bas och kombineras med växter som har en ursprunglig karaktär. Fokus är inte på blomning utan här spelar bladformerna en större roll. Ormbunkens och prydnadsgräset finflikiga bladverk kontrasterar mot hostans hela stora blad. Växterna är valda för att klara den soliga ståndorten, förutsatt att det finns fukt i jorden. Den skulle även kunna placeras i ett skuggigare läge och i sådana fall skulle man ha ett större spektra av hosta och ormbunkar att välja från.

Figur 7. Illustrationsplan/Axionometri med huvudfokus långlivat växtmaterial.

Idegranshäcken ringar in graven och har här fått en böljande form för att skapa rumslighet på graven och för att utgöra en övergång mellan det naturliga intrycket på gravplatsen och det strikta formspråket utanför. Gravanordningen är en stor sten med naturligt utseende och växterna är planterade i en oregelbunden form. Inskriptionerna sätts på plakat på stenen. Marktäckningen mellan växterna består av singel av grå granit.

Valda växter och växtbeskrivningar

***Aruncus aethusifolius* 'Professor Lindquist', koreansk plymspirea**

Bred ståndortsamplitud, blir tätare i sol. Blommar med crèmefärgade blommor i juni-juli.

Vackra höstfärger i orange till röd. Höjd 30 cm.

***Dryopteris filix-mas*, träjon**

Trivs i alla slags jordar i både sol och skugga. Blir allra bäst i fuktig jord i skugga. Vackert bladverk. Höjd 80-100cm

***Hosta plantaginea* 'Royal Standard', doftfunkia**

Alla funkior trivs bäst i halvskugga-skugga i något fuktig jord. 'Royal Standard' är en sort som klarar mer sol än många andra sorter. Blommar aug-sep med vita doftande blommor.

Höjd 30 cm, bredd 50 cm.

***Miscanthus sinensis* 'Kleine Fontäne', japanskt gräs**

Riklig, pålitlig blomning, slanka blad. Höjd drygt en meter.

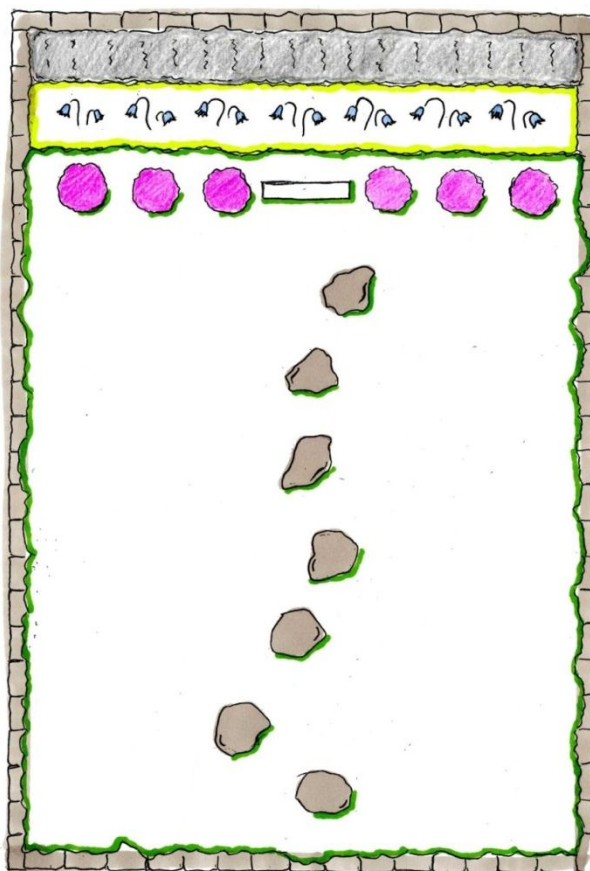
***Taxus baccata* 'Hilli', hybrididegran,**

Hybrididegranen är en vedartad växt och följer inte samma växtkriterier som perennerna.

Växten är vald för att den är vintergrön, går bra att beskära, passar in estetiskt i sammanhanget och passar på ståndorten.

Designförslag 2, Huvudfokus minskat skötselbehov

En ökad användning av perenner som inte betyder en ökad skötsel. Genom att plantera över hela ytan så att ingen öppen jord syns minskar trycket från fröogräs. Här används en ljust rosablommande blodnäva, *Geranium sanguineum* 'apfelblute', som marktäckare. Planteringen är regelbunden och strikt i sin form och växterna planteras i fallande skala med de högsta perennerna längst bak. Allra längst bak i planteringen står japansk malört, *Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen', följt av storklocka, *Campanula persicifolia*, och stäppsalia, *Salvia nemorosa* 'Ostfriesland'. Med sina silvriga blad utgör den japanska malörten en fond som synliggör såväl gravanordningen som storklockans blålila blommor.

Figur 8. Illustrationsplan med huvudfokus minskat skötselbehov.

Planteringen's kant utgörs av storgatsten som ger en tydlig avgränsning mot området utanför, men som inte kräver samma skötsel som en klippt häck. Blodnävans mjuka blad tillåts ligga över storgatstenen vilket ger en fin kontrast mot den hårda stenytan. Gravanordningen är stående i rödbrun polerad granit. En stående gravanrättning utsätts inte för samma slitage som en liggande gravanrättning och den polerade ytan gör att stenen är lätt att rengöra och därmed inte kräver så mycket skötsel.

Valda växter och växtbeskrivningar

***Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen', japansk malört**

Soligt läge i lätt, väl-dränerad, gärna kalkrik jord. Blommar juli-augusti men är vald till gestaltningen för sitt vackra bladverk. Sorten 'Silver Queen' har nästan vita blad. Höjd 70-80 cm.

***Campanula persicifolia*, storklocka**

Sol eller lätt skugga i lerhaltiga jordar. Gärna kalk. Blommar i juni-augusti med stora blå-lila klockformade blommor. Själv-sår sig lätt. Höjd 60-80 cm.

***Geranium sanguineum* 'apfelblute', blodnäva**

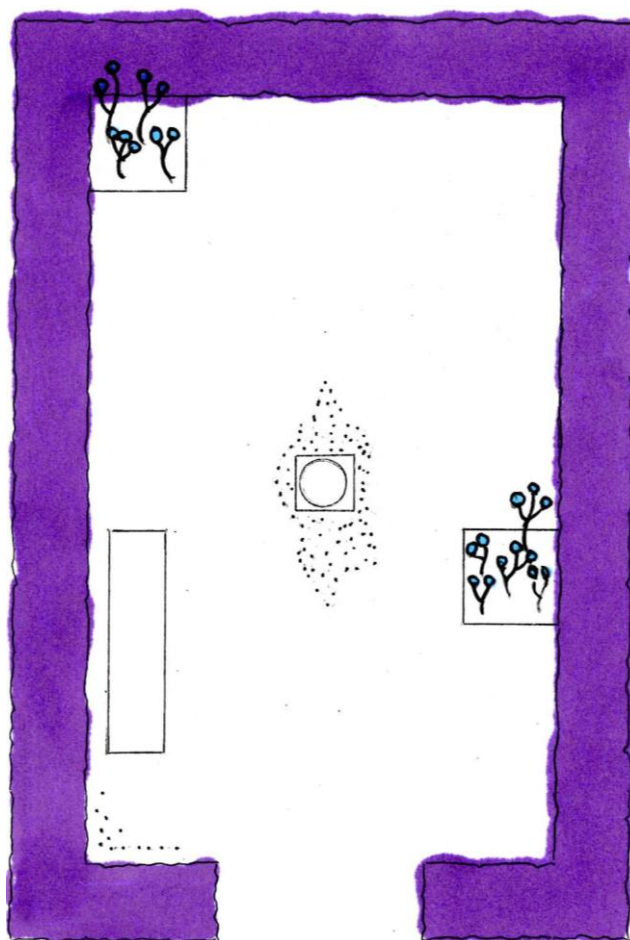
Lättdlad på torra väl-dränerade platser i full sol. Blommar i ljust rosa juli-augusti. Fin höstfärg. Höjd 20 cm.

***Salvia nemorosa* 'Ostfriesland', stäpps-salvia**

Full sol, gärna kalk och väl-dränerat. Blå-violetta blommor och lång blomning från juli till september. Doft. Höjd 40 cm.

Gestaltungsforöslag 3, Huvudfokus estetiska kvalitéer under hela året

Det finns ett symboliskt värde i årstidsväxlingarna som visar att tiden går framåt och samtidigt runt, att det kommer en ny vår. Här blandas perenner med vårbloppmande lökar, de senare placeras tillsammans med perennerna för att dölja nedvissnade blad efter blomningen. De vårbloppmande lökarna som tappert kommer upp ur jorden år efter år är en hyllning till livet. Denna livshyllning förstärks ytterligare i denna plantering genom besök av insekter och fjärilar. På vintern står bolltistelns, *Echinops ritro* 'Veitch's Blue', vackra fröställningar kvar.

Figur 9. Illustrationsplan med huvudfokus estetiska kvalitéer hela året.

Planteringen är luftig för att framhäva de enskilda växternas form. Marktäckningen består utöver en vitbloppmande blodnäva av gul sjösten och gravanordningen av svart blank diabas. Gravanordningen är utformad som ett sol-ur vilket gör att man kan följa dygnets timmar genom dess skuggspel, som en ytterligare anspelning på tiden som går framåt och runt. Här kan besökaren slå sig ner på bänken på graven och känna doften av lavendelhäcken och uppleva både nuet och den tid som delades med den som vilar här.

Valda växter och växtbeskrivningar

***Echinops ritro* 'Veitch's Blue', blå bolltistel**

Sol. Alla slags jordar. Blommar augusti till september. Lockar till sig bin och fjärilar. Vacker vintersiluett. Höjd drygt en meter.

***Crocus chrysanthus*, bågarkrokus**

Bågarkrokus är en lökväxt och följer inte samma växtkriterier som perennerna. Växten är vald för sin tidiga blomning, för att den passar in estetiskt i sammanhanget och passar på ståndorten.

***Geranium sanguineum* 'Album', blodnäva**

Lättodlad på torra väl-dränerade platser i full sol. Blommar i vitt juli-augusti. Fin höstfärg. Höjd 30 cm.

***Iris reticulata*, våriris**

Våriris är en lökväxt och följer inte samma växtkriterier som perennerna. Växten är vald för sin tidiga blomning, för att den passar in estetiskt i sammanhanget och passar på ståndorten.

***Lavandula angustifolia* 'Munstead', lavendel**

Trivs bäst i soliga lägen i genomsläppliga, gärna kalkrika, jordar. Förvedad växt som egentligen hör till halvbuskarna. Blommar juli-september med lila blommor. Aromatisk doft som lockar till sig insekter. Höjd 30-60 cm.

Diskussion och slutsats

För att få svar på mina frågeställningar gjordes en litteraturstudie och besök på Sankt Pauli kyrkogård i Malmö. Gestaltungsförslag togs fram för vart och ett av frågeställningarna.

Växterna som föreslås uppfyller nedanstående gemensamma kriterier men har olika huvudfokus för att på bästa sätt motsvara respektive frågeställning.

- Långlivat växtmaterial
- lågt skötselbehov
- Estetiska kvalitéer under hela året

Gemensamt tema/koncept för gestaltningarna är tid. *Att verka för en minskad miljöpåverkan* som ingår i alla tre frågeställningarna är i detta arbete att använda ett flerårigt växtmaterial istället för ett ettårigt växtmaterial som byts ut flera gånger per säsong. Fokus har lagts på möjligheter att använda perenner på gravplatsen.

1. Med vilken gestaltning av gravar skulle man kunna verka för en minskad miljöpåverkan och samtidigt tillgodose önskemålet om en plantering som är långlivad?

Gestaltungsförslag 1 har huvudfokus på en långlivad plantering. Jag ville använda mig av växter som ser uråldriga ut och ville därför lägga fokus mer på bladformer och bladfärger i denna komposition. Denna typ av växter skulle jag normalt associera till lite skuggigare lägen än det soliga läget på Sankt Pauli mellersta kyrkogård. Växterna i detta förslag vill ha det fuktigare i marken än växterna i övriga förslag, men faller inom ramen för ståndorten. I min växtlista har jag två nivåer av långlivade perenner. Denna plantering uppfyller det mest långlivade kriteriet.

2. Med vilken gestaltning av gravar skulle man kunna verka för en minskad miljöpåverkan och samtidigt tillgodose önskemålet om en plantering som är lättskött?

Gestaltungsförslag 2 har huvudfokus på en plantering med minskad skötsel. Genom att plantera över hela ytan hindrar man fröogräs från att rota sig.

3. Med vilken gestaltning av gravar skulle man kunna verka för en minskad miljöpåverkan och samtidigt tillgodose önskemålet om en plantering som har kvalitéer hela året?

Gestaltningförslag 3 har huvudfokus på en plantering med kvalitéer hela året. En viktig väraspekt är vårlökarna och förslaget kan givetvis varieras med fler lökar beroende av ståndort och eget tycke.

Växter från min utbildning till trädgårdsingenjör kategoriserades enligt ovanstående kriterier vilket gav en lista med ca 100 perenner som uppfyllde kriterierna att välja från. Denna systematiska metod för att välja växter var tidskrävande men ledde troligen till ett annat val av växter än vad en annan metod hade gjort. Fördelen med den var att jag var tvungen att hålla mig öppen till de växter som verkligen uppfyllde kriterierna och kunde inte bara välja växter som jag tycker passar. Det förvånade mig att så pass många av växterna som vi lärt oss under utbildningen kan bli 10 år eller mer. Det var endast ett fåtal växter som gick bort på grund av det kriteriet. Eftersom det var ett önskemål att ge utrymme för nytänkande vad gäller växtvalet på gravar så var det en bra metod att utgå från växtlistor från min utbildning. Det hade varit intressant att gå igenom samtliga listor från utbildningen och se om man kunde hitta något användbart under rubrikerna grönsaker, fruktväxter, växter för inglasade miljöer etcetera. Eftersom mitt fokus gällde perenner valde jag att koncentrera mig på de listor som troligen innehöll perenner. Värt att nämna är att flera av växterna under rubriken kryddor uppfyllde kriteriet.

Källor och litteratur

Tryckta källor

Alm, G., Klein, S., 1994 *Blommor & Grönska på kyrkogården*, Info Books AB, Stockholm.

Boverket, Riksantikvarieämbetet, Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation 1991 *Kyrkogårdens form och miljö*, Allmänna förlaget, Stockholm.

Görling, K., (red.), 1989 *Perennboken med växtbeskrivningar*, LTs förlag, Stockholm.

Hansson, M., Hansson, B., 2011 *Perenner- våra trädgårdsväxter*, Norstedts, Stockholm.

Johansson, D., 2007 *Material i landskapet - om att åldras med skönhet*, Arkus, Stockholm.

Nilsson, G., (red) 2005 *Begrepp i begravningsverksamheten 2005*, Gröna Fakta nr. 5, Alnarp

Persson, B., (red.), 2008 *Blommor och buskar*, Blommor och buskar förlag KB, Södra Sandby.

Sveriges lagar 2009 (röda lagboken) Studentlitteratur AB, Lund.

Sörensen, A., Wembling, M., 2008 *Minnenas trädgård – om kyrkogårdens form och växter*, Stad & Land nr. 173, Edition Andersson AB, Höganäs.

Elektroniska källor

Svenska kyrkan a)

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=760351> tillgänglig 2011-12-19

Svenska kyrkan b)

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=652444> tillgänglig 2011-12-19

Svenska kyrkan b)

Broschyr, hämtas från <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=652444> (svenska kyrkan.se/Kyrkogårdsförvaltningen i Malmö/Gravskötsel/Ladda ner i pdf/Gravskötselbroschyr.) tillgänglig 2011-12-19

Svenska kyrkan c)

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=659137> tillgänglig 2012-01-19

Svenska kyrkan d)

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=666644> tillgänglig 2012-01-19

Fonus

<http://www.fonus.se/ordna-eller-bestalla/gravsten/yta-polering/polerad-yta/> tillgänglig 2011-12-19